

Sprawozdanie

z realizacji

Strategii Rozwiązywania Problemów

Społecznych w Gminie Siechnice

za 2017 rok

Maj, 2018 r.

Strategia rozwiązywania problemów społecznych jest podstawowym dokumentem strategicznym, stanowiącym narzędzie nowoczesnej pomocy społecznej, zapewniającym profesjonalną diagnozę problemów społecznych oraz wspierającym długofalowe planowanie i realizację celów w zakresie rozwiązywania problemów społecznych w skali lokalnej.

Obowiązek przyjęcia i realizowania strategii rozwiązywania problemów społecznych wynika z ustawy z 12 marca 2014 roku o pomocy społecznej¹. Jednakże nie tylko sam obowiązek realizacji ustawowo nałożonych na Gminę zadań zdecydował o podjęciu prac nad dokumentem. Potrzeba przygotowania, przyjęcia i wdrażania strategii wynika z zaangażowania władz Gminy Siechnice oraz instytucji samorządowych działających w sferze rozwiązywania problemów społecznych w pracę na rzecz poprawy warunków życia mieszkańców poprzez diagnozowanie i rozwiązywanie kluczowych problemów społecznych i wzmocnienie aktywności społecznej. Dokument jest odpowiedzią na zmiany zachodzące w sferze społecznej i preferencje mieszkańców.

Ze względu na przypisanie przez ustawodawcę strategii rozwiązywania problemów społecznych do obszaru pomocy społecznej niniejszy dokument obejmuje szeroko rozumianą sferę społeczną będącą obszarem działań instytucji pomocy społecznej, a więc pomoc społeczną, wsparcie rodziny, przeciwdziałanie przemocy przy problematykę uzależnień. Nie uwzględniono w niej natomiast problemów związanych z odrębnymi obszarami sfery społecznej, jak np. ochrona zdrowia, oświata czy kultura, sport i rekreacja. Kwestie te obejmuje strategia rozwoju.

W Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Siechnice na lata 2016-2022 przyjęto podejście aktywizacyjne – oferowane mieszkańcom wsparcie w rozwiązywaniu ich problemów powinno doprowadzić do usamodzielnienia jednostek i rodzin oraz przeciwdziałać występowaniu trudnych sytuacji życiowych w przyszłości. Ważnym założeniem jest połączenie działalności instytucji samorządowych, a także innych podmiotów wspierających ich prace – m.in. organizacji pozarządowych i kościołów, dla lepszej realizacji celów.

Burmistrz Siechnic zarządzeniem nr 83/2015 powołał zespół ds. opracowania i koordynacji realizacji Gminnej Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Siechnice na lata 2016-2022. W skład zespołu weszli przedstawiciele jednostek gminnych i pracownicy Urzędu Miejskiego w Siechnicach, którzy działają w sferze rozwiązywania problemów społecznych.

Cele strategiczne wytyczają pięć głównych ścieżek działań w zakresie rozwiązywania problemów społecznych w Gminie Siechnice. Dla ich realizacji wyróżniono cele operacyjne, konkretyzujące cele strategiczne oraz zadania – konkretne kierunki działań w sferze

¹ Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej, Dz.U. z 2017 r., poz. 1769, ze zm.

społecznej. Cele strategiczne, operacyjne oraz zadania tworzą hierarchiczny układ działań, które przyczynią się do realizacji przyjętej w dokumencie misji .

CELE STRATEGICZNE

- 1. Aktywizacja społeczno-zawodowa mieszkańców Gminy Siechnice**
- 2. Kompleksowe wsparcie rodzin dla prawidłowej realizacji ich funkcji**
- 3. Stworzenie spójnego systemu wsparcia osób starszych, niepełnosprawnych i chorych**
- 4. Profilaktyka uzależnień i promocja zdrowego stylu życia**
- 5. Rozwój działań wspierających rozwiązywanie problemów społecznych**

Realizacja powyższych celów w 2017 roku wyglądała następująco:

I Cel strategiczny

1. Aktywizacja społeczno-zawodowa mieszkańców Gminy Siechnice

Cel operacyjny 1

1.1. Aktywizacja zawodowa osób bezrobotnych i nieaktywnych zawodowo o niskich kompetencjach społecznych

Zadania

- 1.1.1. Realizacja prac społecznie użytecznych
- 1.1.2. Wdrażanie Programu Aktywizacja i Integracja

Jednym z powodów przyznawania świadczeń z pomocy społecznej jest bezrobocie. Każdego roku podejmowane są działania zmierzające do aktywizacji osób bezrobotnych korzystających ze wsparcia z uwagi na spełniające kryteria wymienione w art. 7 ustawy o pomocy społecznej.

W 2017 roku pomoc poznawana była z następujących powodów.

Tabela nr 1. Powody przyznawania pomocy w 2017 roku

Powód trudnej sytuacji życiowej	Liczba rodzin	W tym na wsi	Liczba osób w rodzinie
Ogółem	207	176	428
Ubóstwo	114	92	222
Bezdomność	5	4	6
Potrzeba ochrony macierzyństwa w tym: wielodzietność	23 10	17 8	84 46
Bezrobocie	76	60	145
Niepełnosprawność	57	51	99
Długotrwała lub nagła choroba	82	71	141
Bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenie gospodarstwa domowego w tym:	26	22	77
- rodziny niepełne	22	18	66
- rodziny wielodzietne	1	1	4
Alkoholizm	2	2	2
Przemoc	3	2	6
Trudności w przystosowaniu do życia po opuszczeniu zakładu karnego	2	2	2

Wymienione w ustawie dysfunkcje, z powodu których przyznana była pomoc, mogły współwystępować ze sobą i z tego względu liczba osób i rodzin się nie sumuje

W 2017 roku nie były realizowane prace społecznie użyteczne oraz Program PAI. Powodem nierealizowania było brak osób zakwalifikowanych w III profilu, czyli najbardziej oddalonych od rynku pracy, określonych przez Powiatowy Urząd Pracy we Wrocławiu.

Cel operacyjny 2

1.2. Aktywizacja zawodowa osób pracujących o niskim wykształceniu i kwalifikacjach zawodowych zainteresowanych podnoszeniem kwalifikacji zawodowych

Zadania

1.2.1. Wsparcie informacyjno-edukacyjne osób zainteresowanych podnoszeniem kwalifikacji zawodowych

1.2.2. Kursy i szkolenia dla osób pracujących o niskim wykształceniu i kwalifikacjach zawodowych

W 2017 roku w ramach wsparcia Punktu Konsultacyjnego udzielane było poradnictwo zawodowe oraz prawne dla osób z niskimi kwalifikacjami zawodowymi.

Pracownicy socjalni w ramach pracy socjalnej informowali o ofertach pracy jakie

przekazywane były do Ośrodka przez pracodawców (nie zawsze lokalnych). W ramach wsparcia pomocy społecznej Ośrodek udzielał również dofinansowania opłat za kursy i szkolenia podnoszące kwalifikacje zawodowe. Z takiej formy pomocy skorzystało 5 osób, które uzyskało uprawnienia do obsługi urządzeń i maszyn (koparko ładowarki, wózka widłowego).

II Cel strategiczny

2. Kompleksowe wsparcie rodzin dla prawidłowej realizacji ich funkcji

Cel operacyjny 1

2.1. Wsparcie rodzin o niskich kompetencjach rodzicielskich i społecznych

Zadania

2.1.1. Warsztaty kompetencji rodzicielskich

2.1.2. Wsparcie asystenta rodziny

2.1.3. Specjalistyczne wsparcie dla rodzin wykazujących trudności w realizacji funkcji opiekuńczo-wychowawczej

Wprowadzona w 2011 r. ustawa o pieczy zastępczej i wspieraniu rodziny nakłada obowiązek wspierania rodziny przeżywającej trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych. Jednostki samorządu terytorialnego oraz organy administracji rządowej realizują to zadanie w szczególności we współpracy ze środowiskiem lokalnym, sądami i ich organami pomocniczymi, Policją, instytucjami oświatowymi, podmiotami leczniczymi, a także kościołami i związkami wyznaniowymi raz organizacjami społecznymi.

Zgodnie z zapisami ustawy rodzinie przeżywającej trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych gmina lub jednostka wyznaczona do realizacji zadania zapewnia wsparcie, które polega w szczególności na:

- 1) analizie sytuacji rodziny i środowiska rodzinnego oraz przyczyn kryzysu w rodzinie;
- 2) wzmocnieniu roli i funkcji rodziny;
- 3) rozwijaniu umiejętności opiekuńczo-wychowawczych rodziny;
- 4) podniesieniu świadomości w zakresie planowania oraz funkcjonowania rodziny;
- 5) pomocy w integracji rodziny;
- 6) przeciwdziałaniu marginalizacji i degradacji społecznej rodziny;
- 7) dążeniu do reintegracji rodziny.

Wspieranie rodziny jest prowadzone w formie pracy z rodziną, pomocy w opiece i wychowaniu dziecka. Wspieranie rodziny jest prowadzone za jej zgodą i aktywnym udziałem, z uwzględnieniem zasobów własnych oraz źródeł wsparcia zewnętrznego.

Od maja 2012 r. Ośrodek zatrudnia asystenta rodziny.

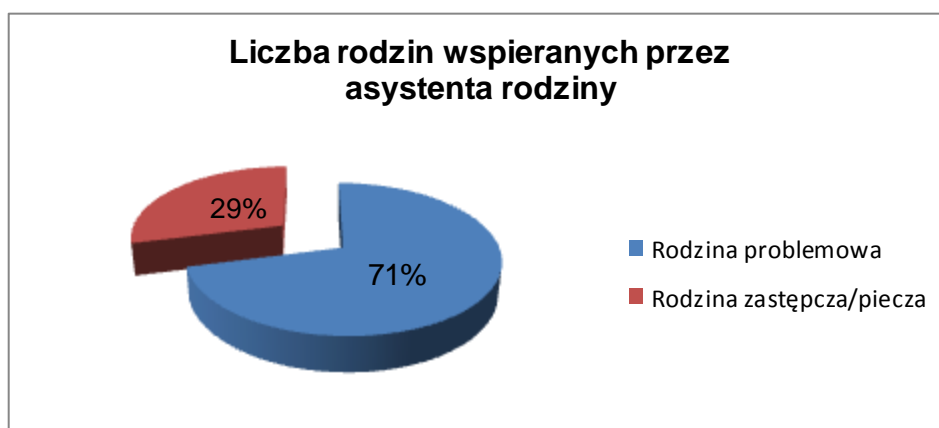
W 2017 r. asystent pracował z **14 rodzinami**.

Tabela nr 2. Objęcie wsparciem rodzin przez asystenta rodziny

L.p.	Rodzina problemowa/ zastępcza	Ilość rodzin	Ilość osób dorosłych	Ilość dzieci
1.	Rodzina problemowa	10	15	18
2.	Rodzina zastępcza/pieczna	4	7	10
RAZEM		14	22	28

Z dniem 31.12.2017 roku Asystent zakończył pracę z 2 rodzinami, które po 3 letnim okresie wsparcia, decyzją zespołu ds. wsparcia rodziny, nabyły kompetencje rodzicielskie pozwalające na prawidłowe funkcjonowanie rodziny.

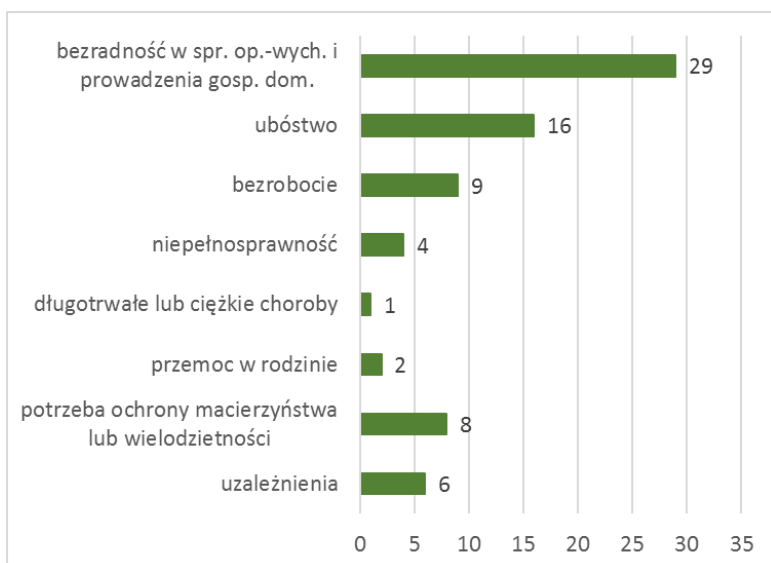
Wykres nr 1. Rodzaje rodzin objętych wsparciem asystenta rodziny

W 2017 roku przeprowadzono również diagnozę w zakresie pracy asystenta rodziny w 2012-2017. We wspomnianej diagnozie wskazano, iż zaproponowanie usługi asystenta rodziny było odpowiedzią na zidentyfikowane problemy rodzin. Można je zrekonstruować bazując po pierwsze na wywiadach środowiskowych realizowanych przez pracowników socjalnych, po drugie na podstawie diagnozy rodzin przeprowadzonej przez asystenta rodziny i będącej podstawą planu wsparcia rodziny.

Z wywiadów środowiskowych przeprowadzonych przez pracowników socjalnych wynika, że mamy do czynienia z rodzinami wieloprogowymi, a problemem łączącym wszystkie rodziny jest bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego. Ważną kwestią społeczną jest również ubóstwo, a więc brak środków finansowych wystarczających do zaspokojenia niezbędnych potrzeb – dotyczyło ono 16 rodzin, a więc 55,2% ogółu. Do kolejnych istotnych problemów rodzin zaliczyć należy bezrobocie, potrzebę ochrony macierzyństwa lub wielodzietności oraz uzależnienia

Wykres nr 2. Problemy rodzin objętych asystenturą

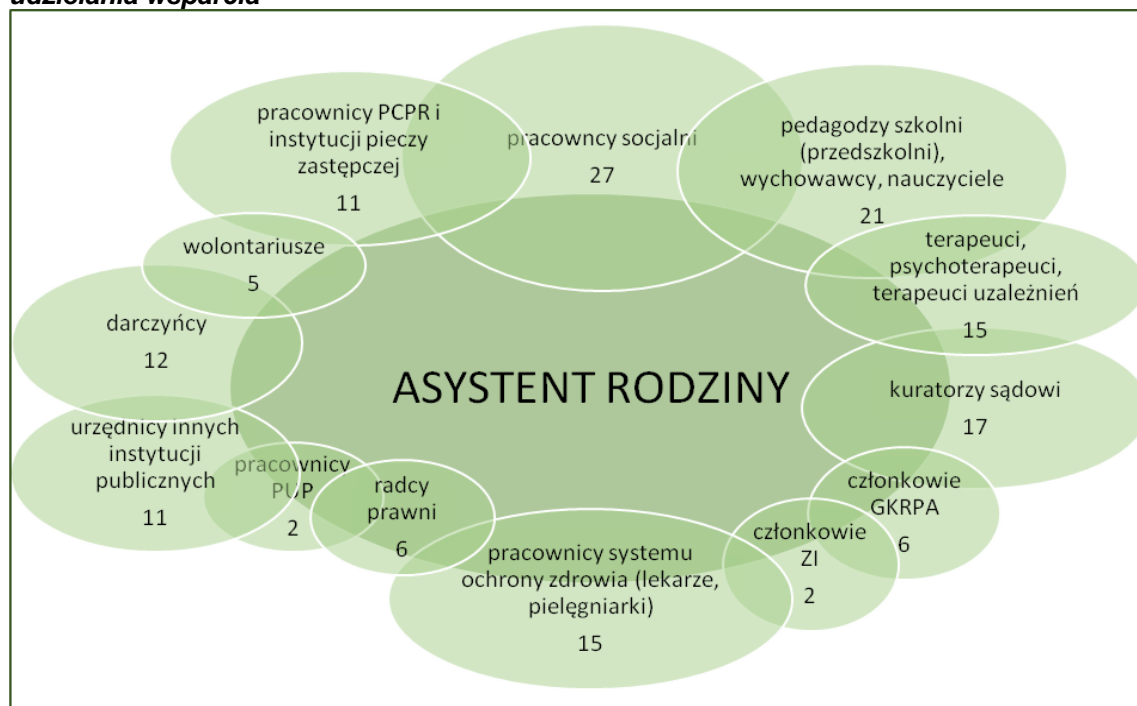

Zwrócić należy uwagę na wielopropblemowość sytuacji w rodzinach kierowanych do asystenta. Tylko w przypadku 3 rodzin pracownicy socjalni wskazali na potrzebę wsparcia wyłącznie w związku z bezradnością w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego. Dla pozostałych rodzin wskazywano na dwa, trzy, a nawet 4 dodatkowe problemy, ze względu na które rodzina również potrzebowała wsparcia. Najczęściej z bezradnością w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego współwystępowało ubóstwo, a także ubóstwo i dodatkowe powody, takie jak: potrzeba ochrony macierzyństwa lub wielodzietności, niepełnosprawność, bezrobocie i uzależnienia.

Istotnym wydarzeniem rzutującym na sytuację rodzin objętych wsparciem jest odebranie dzieci z rodziny i umieszczenie ich w pieczy zastępczej. Jest ono następstwem niewłaściwej realizacji funkcji opiekuńczo-wychowawczej, a także innych problemów rodzin, np. uzależnień czy przemocy w rodzinie. Część rodzin odczuwa tę sytuację jako znaczący problem i dąży do powrotu dzieci do domu, ale są i takie rodziny, które funkcjonują bez dzieci i nie podejmują znaczących starań na rzecz ich odzyskania. W każdym przypadku zadaniem asystenta jest jednak motywowanie rodzin do działań rozwiązujących problemy i umożliwiających powrót dzieci do rodziny.

W ramach swojej pracy asystent współpracuje z wieloma pracownikami instytucji pomocowych, ale również kontaktuje się z przedstawicielami instytucji publicznych i innymi osobami, które mogą wesprzeć rodzinę w pokonaniu trudnej sytuacji życiowej. Pełni on centralną rolę kontaktową łącząc przedstawicieli różnych systemów, którzy najczęściej, w normalnej pracy, nie wchodzą ze sobą w relacje.

Wykres nr 3 Współpraca asystenta rodziny z innymi osobami i instytucjami w procesie udzielania wsparcia

PCPR – Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie

PUP – Powiatowy Urząd Pracy

ZI – Zespół Interdyscyplinarny

GKRPA – Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych

Przeprowadzona diagnoza wskazała następujące rekomendacje dotyczące funkcjonowania asystenta rodziny:

- kierowanie asystenta rodziny do rodzin wymagających wsparcia,
- wsparcie rodziców w formie warsztatów kompetencji rodzicielskich,
- wsparcie motywacyjne rodziców korzystających z usług asystenckich,
- małe projekty tematyczne,
- współpraca z pieczę zastępczą,
- praca z rodziną w przypadku braku efektów współpracy z asystentem,
- włączenie środowiska lokalnego w sieci wsparcia rodzin z problemami,
- podnoszenie kwalifikacji asystenta rodziny.

Cel operacyjny 2

2.2. Przeciwdziałanie zjawisku przemocy w rodzinie

Zadania

2.2.1. Pomoc specjalistyczna dla osób doświadczających przemocy

2.2.2. Zapewnienie schronienia osobom doświadczającym przemocy

2.2.3. Program korekcyjno-edukacyjny dla sprawców przemocy

W roku 2011, zgodnie z ustawą o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, został powołany Zespół Interdyscyplinarny skupiający przedstawicieli instytucji, organizacji i jednostek organizacyjnych działających na terenie gminy Siechnice. Do Zespołu wpływają „Niebieskie Karty” założone przez uprawnione instytucje dla rodzin w których zaistniało podejrzenie stosowania przemocy domowej.

W roku 2017 do Zespołu Interdyscyplinarnego wpłynęły **22 Niebieskie Karty**.

Zespół podjął decyzję o zamknięciu **19 Niebieskich Kart** (w tym 1 z 2015 r. i 15 z 2016 r.) z uwagi na zrealizowanie indywidualnego planu pomocy i ustaniu przemocy w rodzinie. W dwóch przypadkach Zespół przesłał dokumentację do właściwego Zespołu Interdyscyplinarnego z uwagi na zmianę miejsca zamieszkania rodziny (do ZI w Oławie i Wałbrzychu). Jedna sprawa została przekazana do wszczęcia postępowania przez Prokuraturę Rejonową w Oławie.

W ramach działalności Punktu Konsultacyjnego zatrudnieni specjaliści prowadzą konsultacje dla osób doznających przemocy i stosujących przemoc.

Psychoterapeuta i psycholog wspierają działania Gminnego Zespołu Interdyscyplinarnego poprzez prowadzenie konsultacji osób skierowanych przez Zespół i wydawania opinii w sprawie problemu występującego w rodzinie.

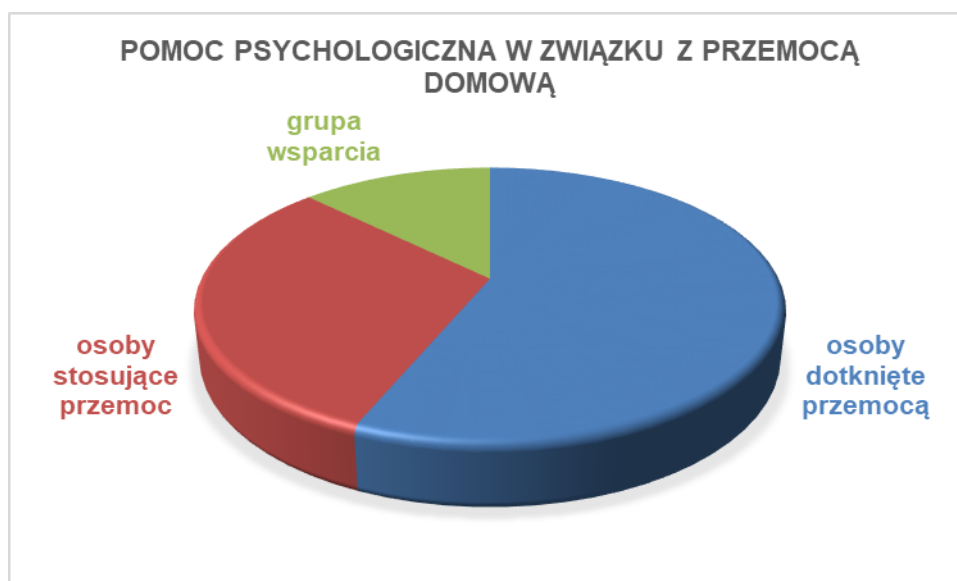
Tabela nr 3 Statystyka udzielonych porad:

Zakres udzielonych porad:	Liczba osób	Liczba porad
Osobom dotkniętym przemocą w rodzinie	40	160
Osobom stosującym przemoc w rodzinie	22	105
RAZEM	62	265

W ramach specjalistycznej pomocy rodzinom dotkniętym przemocą domową, w 2017r. uruchomiona została **grupa wsparcia dla osób doświadczających przemocy**

prowadzona przez psychologa terapeutę. Spotkania odbywają się raz w tygodniu przez 3 godziny. Uczestniczyło w niej systematycznie **9 osób**.

Wykres nr 4 . Pomoc psychologiczna w związku z przemocą

W 2017 roku nie było uczestników Procedury Niebieskie Karty, którym należało zapewnić schronienie.

Osoby stosujące przemoc kierowane były na Program korekcyjno-edukacyjny realizowany w Powiatowym Centrum Pomocy Rodzinie we Wrocławiu. W programie, który odbywała się od czerwca do grudnia udział wzięło 2 osoby podejrzane o stosowanie przemocy. Pozostałe osoby korzystały ze wsparcia specjalistów Punktu Konsultacyjnego.

W 2017 roku została przeprowadzona diagnoza realizowanych Procedur yNiebieskie Karty.

Analizy działań stosowanych przez służby publiczne w ramach procedury „Niebieskie Karty” mogą być uzupełnione analizą statystyczną prowadzonych działań pomocowych. Pokazują one duże zaangażowanie służb publicznych w prowadzenie procedur oraz wsparcie, ODP, OSP i pozostałych członków rodziny.

Kluczową instytucją realizującą działania na rzecz osób potrzebujących wsparcia w gminie Siechnice jest Zespół Interdyscyplinarny do spraw przemocy w rodzinie w Gminie Siechnice. Podkreślić należy, że zgodnie z ustawą o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie posiedzenia zespołu powinny odbywać się w zależności od potrzeb, jednak nie rzadziej niż raz na trzy miesiące. Analiza funkcjonowania ZI w Siechnicach wskazuje, że Zespół spotykał się znacznie częściej, bo ponad 20 razy w roku . Dla potrzeb wsparcia poszczególnych osób i rodzin dotkniętych problemem przemocy ZI tworzył grupy robocze, które dla prowadzenia działań pomocowych zbierały się niezależnie od posiedzeń całego ZI. Z pomocy ZI oraz grup

roboczych korzystały wszystkie osoby dla których w danym okresie prowadzona była procedura „Niebieskie Karty”

Dane dotyczące funkcjonowania Gminnego Zespołu Interdyscyplinarnego w latach 2014-2017*

Wyszczególnienie	2014	2015	2016	2017*
Liczba posiedzeń ZI	21	20	23	15
Liczba osób objętych pomocą ZI, w tym:	75	104	150	129
kobiety	23	30	45	43
mężczyźni	28	30	45	37
dzieci	24	44	60	49
Liczba rodzin objętych pomocą ZI	22	30	45	36
Liczba utworzonych grup roboczych	22	30	30	14
Liczba posiedzeń grup roboczych	95	94	197	124
Liczba osób objętych pomocą grup roboczych, w tym:	65	104	144	113
kobiety	22	30	43	39
mężczyźni	8	30	43	31
dzieci	24	44	58	43
Liczba rodzin objętych pomocą grup roboczych	21	30	43	32

* Dane dla okresu 01.01.2017-30.09.2017. Źródło: GOPS w Siechnicach.

Wsparcia zarówno ODP, jak i OSP, udzielają specjaliści z Punktu Konsultacyjnego oraz pracownicy Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej (pracownik socjalny, asystent rodziny). Szczególnie ważna jest w tym kontekście pomoc w formie poradnictwa i specjalistycznego wsparcia. Punkt Konsultacyjny oferuje możliwość korzystania z pomocy psychologa–psychoterapeuty ds. uzależnień, psychologa, psychologa–terapeuty (oferującego również terapię traumy), terapii EEG Biofeedback oraz z pomocy prawnej. Terapeuci prowadzą również grupy wsparcia dla osób doświadczających przemocy, z problemem alkoholowym oraz dla rodziców dzieci eksperymentujących ze środkami psychoaktywnymi. Dane wskazują, że osoby w związku z przemocą w rodzinie, korzystają głównie z pomocy psychologicznej i prawnej, przede wszystkim w ramach Punktu Konsultacyjnego, a uzupełniająco z pomocy pracownika socjalnego. Pomoc udzielana jest najczęściej osobom doświadczającym przemocy, głównie kobietom, co wynika z faktu, że to one najczęściej są ODP.

Liczba osób korzystających z pomocy w formie poradnictwa dla osób dotkniętych przemocą

Wyszczególnienie	2014	2015	2016	2017*
Poradnictwo ogółem, w tym:	27	59	53	45
medyczne	6	0	0	0
psychologiczne	23	52	38	26
prawne	5	7	10	12
socjalne	6	0	5	6
zawodowe i rodzinne	4	0	0	1
Usługi świadczone przez Punkt Konsultacyjny, w tym:	25	42	43	34
kobiety	22	28	32	18
mężczyźni	3	2	11	16
dzieci	0	12	0	0

* Dane dla okresu 01.01.2017-30.09.2017. Źródło: GOPS w Siechnicach.

Liczba osób korzystających z Punktu Konsultacyjnego i liczba udzielanych porad

Wyszczególnienie	2013	2014	2015	2016	2017*
Liczba osób dotkniętych przemocą korzystających z Punktu Konsultacyjnego	42	51	40	45	18
Liczba porad udzielonych osobom dotkniętym przemocą	68	132	119	106	**
Liczba osób stosujących przemoc korzystających z Punktu Konsultacyjnego	9	11	7	22	16
Liczba porad udzielonych osobom stosującym przemoc	26	64	20	77	**

* Dane dla okresu 01.01.2017-30.09.2017. ** Brak zestawienia dla danego okresu.

Źródło: GOPS w Siechnicach.

Instytucjonalne działania pomocowe w związku z występowaniem przemocy w rodzinie kierowane były do dzieci. W razie bezpośredniego zagrożenia ich życia lub zdrowia, w ramach interwencji pracownika Policji lub GOPS, dzieci odbierane były z rodzin i umieszczane bądź u osób najbliższych bądź w pieczy zastępczej. Nie wiązało się to bezpośrednio z procedurą „Niebieskie Karty”, ale stanowiło element doraźnych działań interwencyjnych. Dotychczas miało miejsce kilka takich przypadków, a pozytywnym faktem jest, że sytuacje tego typu należą do incydentalnych.

Liczba dzieci, które zostały odebrane z rodziny w razie bezpośredniego zagrożenia życia lub zdrowia w związku z przemocą w rodzinie

Wyszczególnienie	2014	2015	2016	2017*
Ogółem	7	5	0	1
Liczba dzieci umieszczonych u innej, niezamieszkującej wspólnie osoby najbliższej	0	0	0	0
Liczba dzieci umieszczonych w rodzinie zastępczej	4	5	0	0
Liczba dzieci umieszczonych w placówce opiekuńczo-wychowawczej	3	0	0	1

* Dane dla okresu 01.01.2017-30.09.2017. Źródło: GOPS w Siechnicach.

Zaprezentowane dane tylko częściowo pokazują zaangażowanie instytucji publicznych na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie, bowiem wielu aspektów pracy i podejmowanych działań nie da się ująć ilościowo. Jednocześnie już tylko one same wykazują duży zakres prac realizowanych w związku z występowaniem przemocy w rodzinie.

Cel operacyjny 3

2.3. Wsparcie rodzin wielodzietnych w procesie wychowawczym i edukacyjnym

Zadania

2.3.1. Upowszechnienie informacji o wsparciu dla rodzin wielodzietnych

2.3.2. Wdrożenie lokalnych programów wsparcia rodzin wielodzietnych (lokalna karta dużej rodziny, bon wychowawczy

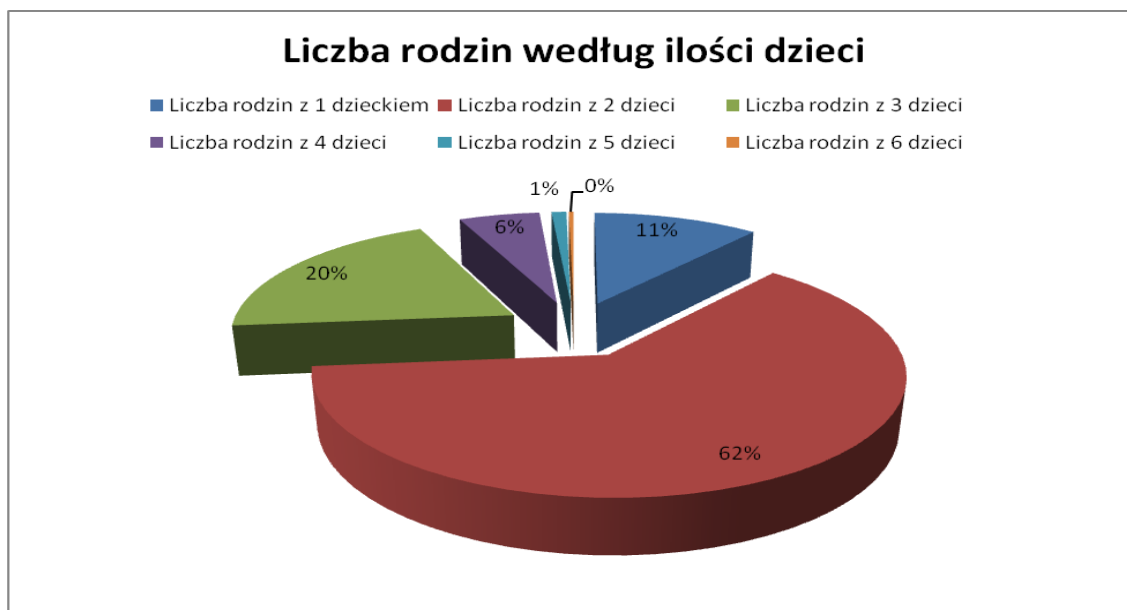
W 2017 roku działania na rzecz rodzin wielodzietnych realizowane były w ramach rządowego Programu Rodzina 500plus oraz Karta Dużej Rodziny.

Informacje o przysługującym prawie do świadczenia przekazywane było w formie ogłoszeń, informacji na stronie www Ośrodka i gminy.

Tabela nr 4. Liczba rodzin pobierających świadczenie wychowawcze

Liczba rodzin ogółem	1988
Liczba rodzin z 1 dzieckiem	231
Liczba rodzin z 2 dzieci	1455
Liczba rodzin z 3 dzieci	261
Liczba rodzin z 4 dzieci	32
Liczba rodzin z 5 dzieci	7
Liczba rodzin z 6 dzieci	2
	Liczba dzieci wykazana we wnioskach – wszystkich 4105
	Liczba dzieci wykazana we wnioskach
Rodziny z 1 dzieckiem	231
Rodziny z 2 dzieci	2910
Rodziny z 3 dzieci	783
Rodziny z 4 dzieci	128
Rodziny z 5 dzieci	35
Rodziny z 6 dzieci	18

Wykres nr 5. Liczba rodzin wg ilości dzieci

Karta Dużej Rodziny

Według powszechnie przyjętej definicji za rodzinę wielodzietną uważamy rodziców z co najmniej trojgiem dzieci. Takie założenie przyjął również rząd, wprowadzając w czerwcu 2014 r. program dla rodzin wielodzietnych - ogólnopolską Kartę Dużej Rodziny. Ma ona na celu umożliwienie rodzinom „3+” uczestniczenia w życiu kulturalnym, korzystania z oferty rekreacyjnej czy zniżek na różne środki transportu. Posługując się specjalnymi kartami, członkowie rodzin z przynajmniej trojgiem dzieci mogą kupić ulgowe bilety do muzeów, obiektów zabytkowych, korzystać ze zniżek w ośrodkach wypoczynkowych, środkach komunikacji miejskiej czy w PKP.

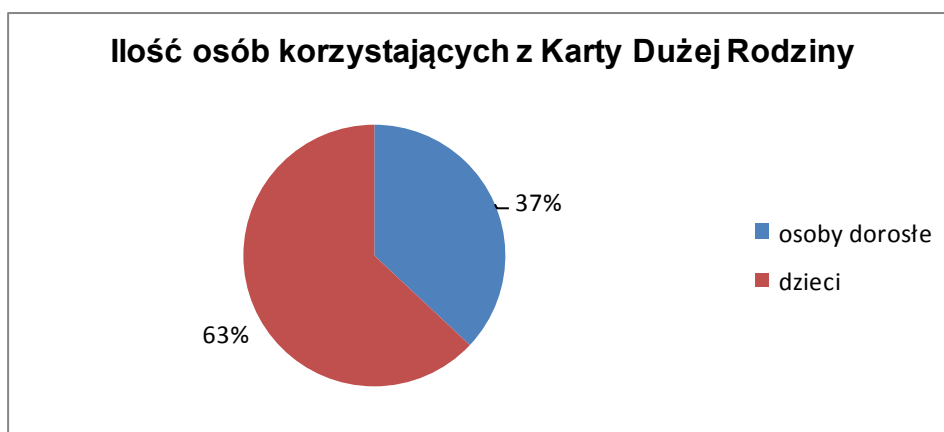
Na podstawie danych, jakimi dysponuje GOPS, z pomocy korzysta średnio 270 rodzin rocznie (ok. 2% mieszkańców Gminy). Spośród nich ok. 20 % stanowią rodziny składające się z co najmniej 4 członków. Prawie co 8 rodzina ma 5 lub więcej członków – najwięcej jest rodzin z dwojgiem dzieci. Jest to zaledwie niewielka część populacji naszej Gminy, ale pozwala formułować wnioski odnoszące się do wszystkich mieszkańców. Mając na uwadze fakt, iż liczba ludności w Gminie stale wzrasta, a pośród nowych mieszkańców znajdują się także rodziny „3+”, należy podjąć działania zmierzające do ich wspierania i umożliwienia pełnego uczestnictwa w życiu społecznym i kulturalnym. Oprócz wsparcia finansowego na zakup żywności, odzieży, podręczników, rodziny te potrzebują wsparcia w postaci ulg podatkowych, na przejazdy komunikacją zbiorową, zajęcia pozalekcyjne czy organizacji czasu wolnego.

Na dzień 31.12.2017 r. do Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej wpłynęło 50 wniosków rodzin o wydanie Karty Dużej Rodziny, łącznie 226 osób otrzymało Kartę (84 dorosłych i 142 dzieci).

Tabela nr 5. Statystyka wydanych KDR:

Ilość osób w rodzinach korzystających z Karty Dużej Rodziny	
osoby dorosłe	84
dzieci	142
Łącznie	226

Wykres nr 6. Ilość KDR

III Cel strategiczny

3. Stworzenie spójnego systemu wsparcia osób starszych, niepełnosprawnych i chorych

Cel operacyjny 1

3.1. Rozwój usług opiekuńczych dla osób chorych, starszych i niepełnosprawnych

Zadania

3.1.1. Rozwój i profesjonalizacja usług opiekuńczych na terenie Gminy Siechnice

3.1.2. System usług sąsiedzkich

Pomoc świadczona przez Ośrodek to nie tylko wsparcie rzeczowe i finansowe, ale również zapewnienie opieki osobom, które ze względu na stan zdrowia samodzielnie nie mogą należycie funkcjonować w środowisku lub z uwagi na sytuację rodzinną są tej opieki pozbawione. W 2017 r. Ośrodek finansował pobyt w **placówkach całodobowego pobytu DPS - dla 14 osób.**

Dla **33 osób świadczone były usługi opiekuńcze** w miejscu zamieszkania, w tym **1 specjalistyczne usługi opiekuńcze** dla dziecka autystycznego w zakresie specjalistycznych konsultacji z logopedą. Liczba osób korzystających z tej formy wsparcia – opieki w miejscu zamieszkania oraz opieki instytucjonalnej stale rośnie. W większości są to osoby samotne biologicznie lub społecznie (pomimo bycia w rodzinie brak jest zainteresowania i kontaktu ze strony najbliższych).

W 2017 roku z uwagi na brak zapotrzebowania nie realizowano usług sąsiedzkich.

Cel operacyjny 2

3.2. System wsparcia seniorów w środowisku lokalnym

Zadania

3.2.1. Społeczne i prozdrowotne wsparcie seniorów w środowisku lokalnym

3.2.2. Program dofinansowania zakupu leków dla seniorów

W tym obszarze żadne z działań nie było realizowane.

Cel operacyjny 3

3.3. Wsparcie osób niepełnosprawnych i ich rodzin

Zadania

3.3.1. Asystent osoby niepełnosprawnej

3.3.2. Warsztaty Terapii Zajęciowej

3.3.3. Środowiskowy Dom Samopomocy

W ramach pomocy dla osób niepełnosprawnych tutejszy Ośrodek przyznawała wsparcie w postaci dofinansowania terapii i rehabilitacji, zakup sprzętu ortopedycznego oraz wyjazdy na turnusy rehabilitacyjne.

W dwóch przypadkach podopieczni skorzystali ze wsparcia asystenta osoby niepełnosprawnej poprzez udział w projekcie realizowanym przez organizację pozarządową Eudajmonia.

Do warsztatu terapii zajęciowej we Wrocławiu uczęszczał jeden mieszkaniec z terenu gminy Siechnice.

IV Cel strategiczny

4. Profilaktyka uzależnień i promocja zdrowego stylu życia

Cel operacyjny 1

4.1. Działania edukacyjne i profilaktyczne w zakresie uzależnień i zdrowego stylu życia

Zadania

4.1.1. Rozwój działań profilaktycznych w ramach Punktu konsultacyjnego

4.1.2. Profilaktyka w szkołach

4.1.3. Kampanie informacyjno-promocyjne na terenie Gminy Siechnice

Cel operacyjny 2

4.2. Wsparcie osób uzależnionych i ich rodzin

Zadania

4.2.1. Program świetlic środowiskowych

4.2.2. Pomoc specjalistyczna dla osób uzależnionych i ich rodzin

Jednym z zadań realizowanych przez gminę w rozwiązywaniu problemów uzależnień jest powołanie do działania Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, której zadaniem jest podejmowanie inicjatyw zmierzających do ograniczenia spożycia napojów alkoholowych i działania na rzecz trzeźwości, zmiany struktury spożywania napojów alkoholowych oraz przeciwdziałania i usuwania następstw nadużywania alkoholu. Zadaniem Komisji jest również prowadzenie rozmów motywujących do podjęcia leczenia. Wnioski do Komisji kierowane są przez Policję, Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej, kuratorów rodzinnych, pedagogów szkolnych, a także przez rodziny osób uzależnionych lub znajdujących się w sytuacjach kryzysowych.

W 2017 r. Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Gminie Siechnice liczyła 5 członków będących przedstawicielami jednostek i instytucji działających na terenie gminy. Na posiedzeniach odbywających się 2 razy w miesiącu GKRPA rozpatrzyła **32 wnioski** o podjęcie działań zmierzających do zobowiązania do podjęcia leczenia odwykowego. Na rozmowę z Komisją wezwano **32 osoby**. Na spotkanie zgłosiło się **19 osób**, z czego **16 osób** wyraziło zgodę na podjęcie leczenia.

Komisja skierowała **14 wniosków** do Wojewódzkiego Ośrodka Terapii Uzależnień we Wrocławiu o przeprowadzenie badań stopnia uzależnienia (badanie biegłego psychiatry i psychologa) oraz skierowała **1 wniosek** do Sądu Rejonowego w Oławie o zobowiązanie

do leczenia odwykowego. Jednocześnie Komisja umorzyła postępowanie wobec **6 osób**, z czego:

- **1** sprawa z uwagi na brak przesłanek do skierowania wniosku do Sądu o zobowiązanie do leczenia odwykowego,
- **2** sprawy ze względu na opinię biegłych wskazującą na brak uzależnienia,
- **3** sprawy z uwagi na zgon osób zgłoszonych.

1) Punkt Konsultacyjny

Punkt Konsultacyjny w gminie Siechnice istnieje od 2007 r. Zatrudnieni w nim są: psycholog, psychoterapeuta ds. uzależnień i psycholog– terapeuta rodzin.

Zadaniem Punktu jest udzielanie pomocy i wsparcia w ramach prowadzonej przez gminę profilaktyki pierwszorzędowej. Do Punktu trafiają osoby uzależnione od alkoholu, rodziny osób uzależnionych poszukujących wsparcia (współuzależnione) oraz dotknięte przemocą domową. Pracownicy Punktu prowadzą też interwencję kryzysową wobec osób dotkniętych trudną sytuacją życiową (nagła śmierć, klęski żywiołowe). Do Punktu kierowane są osoby uzależnione od alkoholu oraz członkowie ich rodzin (osoby współuzależnione), osoby u których występuje podejrzenie przyjmowania narkotyków oraz osoby doświadczające przemocy w rodzinie. Po pomoc zgłaszają się osoby w poczuciu bezradności i bezsilności w radzeniu sobie z nałogiem, silnego uzależnienia, braku motywacji, niskiej samooceny. Pomoc udzielana jest na konsultacjach bezpośrednich (jedno lub kilka spotkań). W niektórych przypadkach osoby kierowane są do placówek specjalistycznych (np. ZLU w Czarnym Borze, w Legnicy czy Ośrodek MONAR w Milejowicach). Z oferty Punktu Konsultacyjnego korzystali: podopieczni Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej, których pracownicy socjalni zauważali problemy, osoby wzywane na posiedzenia Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, dzieci oraz rodziny zgłaszane przez pedagogów szkolnych, osoby poszukujące pomocy w rozwiązywaniu problemów wobec osób najbliższych, u których występowało jedno z uzależnień lub problemy wymagające konsultacji i porady prawnej.

W 2017 r. pracownicy Punktu Konsultacyjnego realizowali zadania w następujących dniach:

- **psychoterapeuta:**

poniedziałki – 3 godziny (16:00-19:00)

czwartki – 2 godziny (9.30: 11.30)

- **psycholog:**

środy – 4 godziny (10:45 – 14:45)

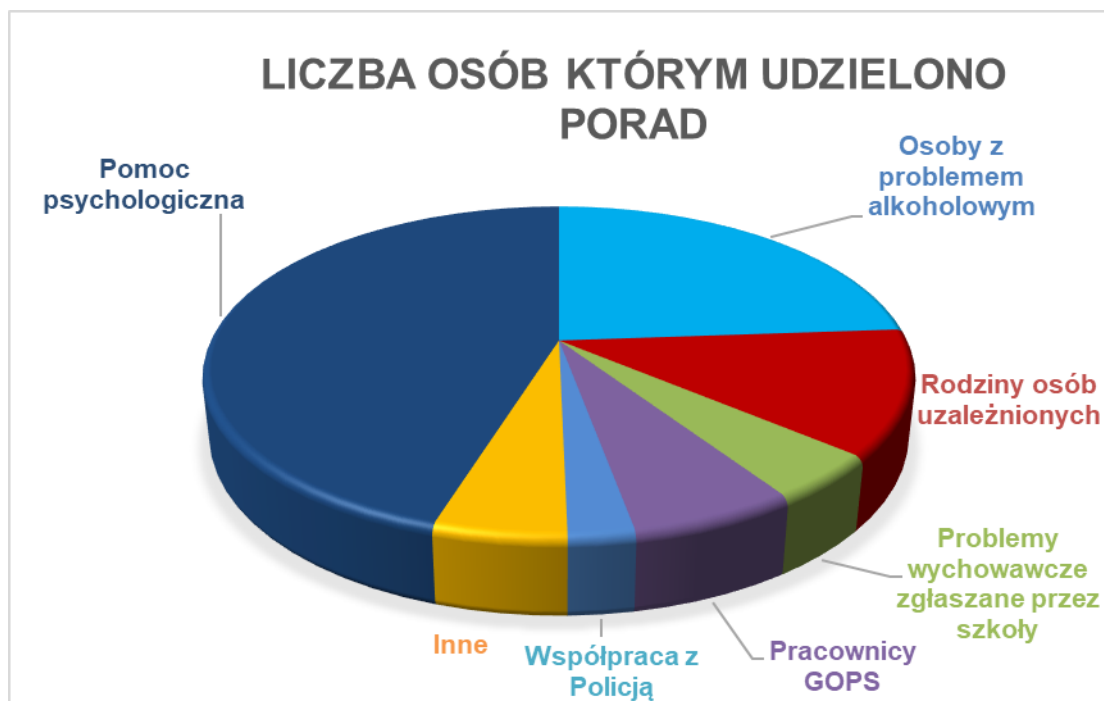
- **psycholog – terapeuta rodzin:**

piątki – 3 godziny (11 – 14)

Tabela nr 6. Statystyka udzielonych porad:

Zakres udzielonych porad:	Liczba osób	Liczba porad
Osobom z problemem alkoholowym	37	176
Członkom rodzin osób uzależnionych	19	108
Problemy wychowawcze zgłaszane przez szkoły	7	15
Konsultacje pracowników GOPS	10	48
Współpraca z Policją	4	7
Inne (np. współpraca z innymi instytucjami, konsultacje telefoniczne)	8	51
Pomoc psychologiczna w rozwiązywaniu bieżących problemów życiowych	70	168
RAZEM	155	573

Wykres nr 7. Statystyka udzielonych porad

W 2017 r. kontynuowana była współpraca z terapeutami z MONAR w Milejowicach w zakresie **narkomanii**. Udzielali oni porad za pośrednictwem telefonu, którego numer udostępniony jest na stronie internetowej Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej. Osobom zainteresowanym uzyskaniem informacji telefonicznej zależy na zachowaniu anonimowości. Specjaliści przeprowadzali konsultacje dla osób które potrzebowały bezpośredniego kontaktu z terapeutą. Ponadto konsultowali trudne do zdiagnozowania przypadki osób korzystających

ze świadczeń pomocy społecznej wobec których istniało podejrzenie zażywania środków psychotropowych. Poradami terapeutów posiłkował się również asystent rodziny w przypadkach podejrzenia zażywania przez podopiecznych środków psychotropowych.

2) Grupy wsparcia

Z uwagi na duże zainteresowanie rodziców tematem inicjacji alkoholowej wśród młodzieży, kontynuowane były spotkania grupy wsparcia dla rodziców prowadzone przez doświadczonego terapeutę do spraw uzależnień. Podczas tych spotkań rodzice mogą nauczyć się rozpoznawać problem uzależnienia, jak również wymieniać doświadczenia w celu zapobiegania zachowaniom ryzykownym wśród dzieci. Spotkania odbywają się na terenie gimnazjum w Siechnicach i Świętej Katarzynie raz w tygodniu przez 2 godziny.

Kontynuowane były również spotkania grupy wsparcia dla osób z problemem alkoholowym. Uczestniczyły w nich osoby po odbyciu terapii. W dniach 28 – 29 października 2017 r. grupa wzięła udział w wyjeździe terapeutycznym do Kotliny Kłodzkiej. Ideą wyjazdu było propagowanie nowego stylu życia, wdrażanie interakcji ze środowiskiem oraz doświadczenia radzenia sobie w trudnych sytuacjach.

3) Terapia

W 2017 r. w ramach profilaktyki uzależnień i przemocy domowej prowadzone były indywidualne terapie dla mieszkańców gminy:

- Terapia traumy – środy 10:00 – 14:00
- Terapia Biofeedback – poniedziałki 8:00 – 16:00

Tabela nr 7 :Statystyka prowadzonych terapii:

Terapia:	Liczba osób	Liczba spotkań	Przedział wiekowy
Terapia traumy	3	52	31-50
Terapia Biofeedback	40	326	6-63
RAZEM	43	378	

4) Programy profilaktyczne realizowane w szkołach i przedszkolach na terenie gminy:

W 2017 r. zorganizowane zostały szkolenia dla kadry pedagogicznej, uprawniających nauczycieli do realizacji rekomendowanych programów profilaktyki uzależnień wśród dzieci i młodzieży. W porozumieniu ze szkołami wybrane zostały 4 programy rekomendowane przez Krajowe Biuro ds. Przeciwdziałania Narkomanii, Państwową Agencję Rozwiązywania

Problemów Alkoholowych oraz Instytut Psychiatrii i Neurologii Uniwersytetu Warszawskiego.

Zorganizowane zostały następujące szkolenia:

- Program „*Szkolna interwencja profilaktyczna*” – przeznaczony dla uczniów ze wszystkich poziomów szkół, którzy sięgają po substancje psychoaktywne
- 16 godzin szkolenia dla 20 nauczycieli,
- Program *Domowych Detektywów „Jaś i Małgosia na tropie”* – przeznaczony dla uczniów klas IV – V szkół podstawowych i ich rodziców
- 8 godzin szkolenia dla 20 nauczycieli,
- Program „*Przyjaciele Zippiego*” – skierowany dla dzieci w wieku 5 – 9 lat (przedszkola i szkoły podstawowe)
- 12 godzin szkolenia dla 20 nauczycieli
- Program „*Fantastyczne możliwości*” – przeznaczony dla uczniów klas V – VI oraz ich rodziców
- 8 godzin szkolenia dla 20 nauczycieli

W sumie w szkoleniach uczestniczyło **80 nauczycieli**.

W ramach działań profilaktycznych skierowanych do uczniów zorganizowane zostały warsztaty programu „Kto ma rację”, którego założeniem jest wzmocnienie ważnych wartości jak miłość, przyjaźń, zaufanie, szacunek; podkreślenie wartości obu płci. Uczestniczyli w nim uczniowie klas 0 – III w szkołach podstawowych, a także dzieci w przedszkolach.

W sumie na terenie gminy przeprowadzono **22 warsztaty** i uczestniczyło w nich **ok. 1600 dzieci**.

W ramach **profilaktyki narkotycznej** zostały przeprowadzone warsztaty dla 6 klas uczniów gimnazjum. Wzięło w nich udział ok. **380 uczniów**.

Wykres nr 8. Odbiorcy programu szkolnego

5) Programy profilaktyczne realizowane jako zajęcia pozaszkolne na terenie gminy

a. Zajęcia wakacyjne

W czasie wakacji letnich realizowany był program „**Wakacyjne środy**” w ramach którego **69 dzieci** z terenu gminy w każdą środę sierpnia uczestniczyło w wycieczkach autokarowych i zorganizowanych dla nich zajęciach.

W ramach programu dzieci odwiedziły następujące miejsca:

- Huta Szkła Kryształowego „Julia” w Piechowicach
- Turystyczna Kopalnia w Nowej Rudzie
- Park Miniatur Olszowa
- Zaginione Miasto Rosenau w Pokrzywnej
- Wrocław Humanitarium i rejs statkiem po Odrze

Podczas wycieczek dzieci miały zapewnioną opiekę wykwalifikowanych wychowawców i zagwarantowane wyżywienie.

b. Programy dla rodzin „Postaw na rodzinę”

W ramach profilaktyki prorodzinnej kontynuowano projekt „Postaw na rodzinę” skierowany do rodzin z terenu gminy Siechnice. Projekt zakładał wzmocnienie międzypokoleniowych więzi rodzinnych i przyjmowania wzorców mających na celu ochronę najmłodszych przed podejmowaniem działań ryzykownych. W ramach projektu w dniu 3 czerwca 2017 r. zorganizowano piknik rodzinny w Siechnicach, a 10 czerwca 2017 r. w Świętej Katarzynie.

c. Program skierowany do młodzieży „Wieczór dla Młodych”

W 2017 r. po raz pierwszy zrealizowany został program zajęć skierowanych do młodzieży ponadgimnazjalnej w wieku 15 – 20 lat. Założeniem programu było przekazanie młodzieży w

przystępny sposób i poprzez interesującą dla nich formę, treści mających uchronić młodych ludzi od zachowań ryzykownych i wykluczenia społecznego.

Spotkanie zorganizowane zostało w dniu 01.12.2017 r., w Klubie „Słońce” w Radwanicach. Miało ono charakter wieczornego spotkania przy gitarach, podczas którego prowadzone były warsztaty przez trenera rozwoju umiejętności psychospołecznych.

W spotkaniu uczestniczyło **20** osób w wieku 17 – 20 lat.

Tabela nr 8. Statystyka dzieci i młodzieży biorących udział w zajęciach pozalekcyjnych:

Rodzaj działania	Liczba dzieci
Wypoczynek letni – wakacyjne środy	69
Pikniki	500
Młodzież – Wieczór dla Młodych	20
RAZEM	3414

Wykres nr 9. Udział dzieci i młodzieży w zajęciach pozalekcyjnych

W ramach środków profilaktycznych dofinansowywane były również działania organizacji pozarządowych realizujących działania profilaktyki uzależnień zgodnie z Programem.

Oferty wyłonione w ramach konkursu dla **organizacji pozarządowych** w roku 2017, dofinansowały działania 3 organizacji:

1. Stowarzyszenie *TERAZ GMINA* – program: „Z bajki świat”;
2. Stowarzyszenie Instytut Edukacyjno - Badawczy – program: „Klub edukacyjny”
3. Stowarzyszenie KOLIBER – program „Aktywny wypoczynek”

IV Cel strategiczny

5. Rozwój działań wspierających rozwiązywanie problemów społecznych

Cel operacyjny 1

5.1. Podnoszenie kwalifikacji pracowników instytucji publicznych i sektora pozarządowego działających na rzecz rozwiązywania problemów społecznych

Zadania

5.1.1. Edukacja pracowników instytucji publicznych oraz organizacji pozarządowych w zakresie profilaktyki i rozwiązywania problemów społecznych

5.1.2. Podnoszenie kwalifikacji pracowników pomocy społecznej

Cel operacyjny 2

5.2. Współpraca instytucji publicznych oraz organizacji pozarządowych dla lepszego rozwiązywania problemów społecznych

Zadania

5.2.1. Współpraca z instytucjami rynku pracy na rzecz aktywizacji społeczno-zawodowej mieszkańców

5.2.2. Współdziałanie z innymi jednostkami samorządu terytorialnego w zakresie rozwiązywania problemów społecznych

5.2.3. Integracja i współpraca gminnych służb publicznych działających w sferze rozwiązywania problemów społecznych

5.2.4. Współpraca z organizacjami pozarządowymi oraz jednostkami kościołów i związków wyznaniowych

5.2.5. Organizacja wolontariatu dla rozwiązywania problemów społecznych

Pracownicy instytucji publicznych i sektora pozarządowego stale podnoszą kwalifikacje i kompetencje zawodowe, celem podniesienia jakości świadczonych usług. Cyklicznie organizowane są spotkania, szkolenia dla wszystkich pracowników służb lokalnych przez Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej, Zespół Interdyscyplinarny.

W ramach systematycznego doskonalenia umiejętności w zakresie profilaktyki uzależnień w 2017 r. przedstawiciele GKRPA uczestniczyli w następujących szkoleniach:

- *„Komisje Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz Interdyscyplinarne Zespoły ds. Przeciwdziałania Przemocy – rola samorządów miast i gmin w nowoczesnym przeciwdziałaniu uzależnieniom oraz przemocy”*,
- *„Ustawa o zdrowiu publicznym i Narodowy Program Zdrowia jako wytyczne do realizacji gminnych programów alkoholowych – nowe tryby powierzenia i współfinansowania realizacji zadań”*,
- *„Zadania GKRPA w przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie”*,

a także uczestniczyli w konferencjach:

- *„Wpływ choroby alkoholowej na dysfunkcje rodziny”* - Miejska Komisja ds. Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Oławie,
- *VI Oławska Konferencja Mediacyjna pt. „Mediacje w praktyce”*.

W ramach diagnozy w zakresie przeciwdziałania przemocy powstały rekomendacje dotyczące zaangażowania służb w procedurę „Niebieskie Karty”:

1. Zaangażowanie pracowników służb publicznych

Analiza zaangażowania służb publicznych w procedurę „Niebieskie Karty” pozwala na wskazanie dwóch kluczowych instytucji działających na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie. Są to Policja i GOPS. W dużo mniejszym zakresie zaangażowane są placówki edukacyjne, a zasadniczo w ogóle w procedurę nie angażują się instytucje ochrony zdrowia.

Konieczne jest położenie większego nacisku na edukację i uwrażliwienie na problem przemocy pracowników oświaty oraz instytucji ochrony zdrowia. W przypadku pracowników systemu oświaty ważne jest wsparcie rozwoju działań pomocowych realizowanych wobec dzieci – ofiar przemocy, ale także wobec tych, którzy są bezpośrednimi świadkami przemocy.

2. Wzmocnienie roli organizacji pozarządowych i lokalnej społeczności

Na terenie gminy Siechnice organizacje pozarządowe w marginalnym zakresie angażują się w problem przeciwdziałania przemocy w rodzinie. Konieczna jest aktywizacja organizacji pozarządowych i lokalnej społeczności nie tylko jako współrealizatorów pomocy, ale przede wszystkim jako podmiotów prowadzących działania edukacyjne i profilaktyczne oraz

reagujących w razie wystąpienia problemu przemocy. Szczególnie dotyczy to organizacji skupiających osoby starsze czy z niepełnosprawnościami, które ze względu na swoje cechy mogą być zagrożone przemocą. Ważną rolę, szczególnie na terenach wiejskich, odgrywa społeczność lokalna, a jej liderzy – sołtysi, powinni być włączeni w działania pomocowe dla lepszego zaktywizowania wspólnot lokalnych.

3. Szkolenia służb na rzecz rozpoznawania zjawiska przemocy i konfliktów rodzinnych oraz pracy ze stronami konfliktów

Analiza „Niebieskich Kart” pozwala na wskazanie, że wiele aktów przemocy wiąże się z konfliktami rodzinnymi, małżeńskimi i partnerskimi oraz kryzysami w rodzinach. W przypadku wielu procedur mieliśmy do czynienia z rozstaniem partnerów oraz sprawami rozwodowymi. Bardzo często różnica pomiędzy sytuacjami konfliktowymi oraz przemocą bywa trudna do wychwycenia, a skonfliktowane osoby wszczynają procedurę „Niebieskie Karty” w ramach działań odwetowych bądź sytuacji rozwodowych. W tym kontekście konieczne jest wzmacnianie kompetencji przedstawicieli służb publicznych zaangażowanych w przeciwdziałanie przemocy w rodzinie. Właściwa ocena sytuacji w rodzinie jest często bardzo trudna i wymaga dłuższej pracy, ale szkolenia służb mogą pomóc we właściwej diagnozie.

Podsumowanie realizacji celów założonych w Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych pokazuje zaangażowanie jakie podejmowane było przez instytucje gminne na rzecz społeczności lokalnej. Modyfikowanie dotychczas założonych celów, wyznaczanie sobie nowych oraz wspieranie się wzajemnie instytucji w działaniach pokazuje jak ważne jest systemowe rozwiązywanie problemów społecznych w społeczności lokalnej.